

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції

(Харків, 4 листопада 2016 року)

У двох томах

За редакцією *А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна*

Том 2

Харків
«Право»
2016

УДК 343.988
ББК 67.9(4УКР)61
3-68

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (голова);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (відповідальний секретар);
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, асист. О. В. Новіков

Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні : матеріали Всеукр. студ. наук. конф., м. Харків, 4 листоп. 2016 р. : у 2 т. / за заг. ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна. – Т. 2. – Х. : Право, 2016. – 194 с.

ISBN 978-966-937-086-0

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)

ISBN 978-966-937-088-4 (т. 2)
ISBN 978-966-937-086-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Видавництво «Право», 2016

Підлітки йдуть на злочин, бо здебільшого впевнені у своїй безкарності. Якщо постійно про- водити виховну роботу з неповнолітніми, то криміналу стане значно менше.

Кримінальна відповідальність настає з 16 років, але за особливо тяжкі злочини – з 14. Саме жорстке покарання – позбавлення волі. У більш легких випадках: збиток, нанесений дітьми, від- шкодовують батьки.

Порівняно з дорослою злочинністю, для злочинності неповнолітніх характерна підвищена латентність, оскільки багато злочинів, які вчиняються неповнолітніми, дорослими сприймаються як пустощі через недостатню соціальну зрілість (наприклад, крадіжки у сім'ї, сусідів, навчальних закладах, хуліганські бійки, відібрання грошей та речей у молодших).

Діти належать до числа найменш захищених соціальних груп населення. У зв'язку з цим за- побігання та профілактика правопорушень серед них є одним із пріоритетних напрямів діяльнос- ті як держави, так і суспільства у цілому.

Виявлення детермінант, які сприяють вчиненню злочинів неповнолітніми, важливо для роз- роблення необхідних профілактичних заходів. Детермінанти, що зумовлюють злочинність дітей, можна поділити на такі групи, як, по-перше, фактори, які формують особу молодого правопоруш- ника (негативний вплив родини, безпосереднього оточення, недоліки шкільного, побутового ви- ховання тощо), по-друге, умови, що сприяють скоєнню злочинів (особи із уже сформованою анти- суспільною орієнтацією допомагають «технічно» здійснити злочинні наміри) і обставини, пов'язані з поведінкою жертв злочинів.

Формування особи відбувається під впливом усього комплексу відносин, в які вона вступає з іншими людьми. Сім'я є найважливішою сферою формування особистості та інститутом вихован- ня, яка створює особистість або руйнує її, тому провина дитини цілком і повністю лягає на її батьків. Патологія сімейних відносин викликає широке коло порушень як у психіці, так і в поведінці особи. Це підтверджують результати проведених досліджень, які показали, що переважна більшість під- літків, конфліктуючих з законом, – це діти, обділені батьківською увагою: 52% засуджених до по- збавлення волі неповнолітніх злочинців виростили в неблагополучних сім'ях, 21% осіб були сиротами.

Злочинність неповнолітніх, є однією з найбільш дискусійних і проблемних питань у крими- налістичній науці. Це пов'язано, по-перше, з тим, що неповнолітні внаслідок своїх вікових особ- ливостей потребують окремого ставлення до себе. По-друге, міжнародно-правові принципи та національні норми закріплюють особливий статус неповнолітнього, у тому числі і того, який порушив закон, і вимагають, як наслідок, більш пільгового, у порівнянні з дорослими, ставлення до таких осіб усіх держав, що прийняли відповідні зобов'язання, у тому числі й України.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров

С. С. Чишко,

*студент 3 групи 5 курсу Слідчо-криміналістичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

ЩОДО МІСЦЯ МІКРОСЕРЕДОВИЩНИХ УМОВ У СИСТЕМІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЖІНОК

Вивчення детермінації злочинності та окремих її проявів становить один із вузлових елемен- тів предмета кримінології, адже саме визначення причин злочинності дозволяє зрозуміти інтегру- ючі ознаки цього феномену, його тенденції та віднайти найефективніші практики запобігання. Окрім того, не втрачає актуальності проблема жіночої злочинності, значну частку якої складають злочини, що вчиняються жінками у сімейно-побутовій сфері.

Проблеми жіночої злочинності та її детермінант розглядалися у працях Ю. М. Антоняна, А. Б. Благої, В. В. Голіни, Б. М. Головікіна, Л. О. Шевченко та інших фахівців. Однак сучасний стан злочинності жінок потребує додаткових досліджень, що й зумовило вибір даної теми.

Можна назвати дві сфери суспільного життя, де жіноча кримінальна активність виявляється найчіткіше. По-перше, це сфера, де жінка виконує свої професійні функції, передусім ті, які пов'язані з можливістю вільного доступу до матеріальних цінностей. Це, насамперед: сфери торгівлі, громадського харчування, медицини, освіти, банківська сфера, легка промисловість. Жінки найчастіше вчиняють корисливі злочини: розкрадання майна шляхом крадіжки, привласнення, розтрата або зловживання посадовим становищем, обман покупців, хабарництво та ін. Зростає і число крадіжок особистого майна та шахрайств [2, с. 220]. По-друге, це сфера побуту, де жінок штовхають на вчинення злочину негативні обставини шлюбно-сімейних, родинних і сусідських стосунків. У цій сфері жінки здебільшого вчиняють такі насильницькі злочини, як убивство, у тому числі своєї новонародженої дитини, завдання тілесних ушкоджень і хуліганство. За даними експертів, у переважній більшості сімейно-побутових убивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчинюються жінками, значну роль відіграє віктимна поведінка потерпілого, що може виявлятися у двох основних формах. До першої відносять відверто неправомірні та провокуючі дії, тобто знущання, образи та погрози, фізичне насильство, обмеження особистої свободи тощо, а до другої – пияцтво, розгульний спосіб життя, невиконання подружніх і батьківських обов'язків і водночас наголошення на своєму статусі голови родини [7, с. 70–71].

Як правило, переважна кількість злочинниць свого часу зростали у неблагополучних сім'ях, у несприятливих умовах, з неналежним вихованням з боку батьків і недостатньою увагою. Принагідно зауважимо, що сучасні кримінологи не пов'язують криміногенну поведінку окремих осіб із фактом зростання у неповній сім'ї. Вихідці з обидвох видів сімей вчиняють злочини, тому слід брати до уваги не кількість батьків-вихователів, а якість виконання ними сімейних обов'язків. Не менш цікавим є той факт, що пияцтво та аморальна поведінка батьків глибоко впливає на дітей будь-якої статі, але неоднаковою мірою – на дівчатах цей негативний вплив позначається значно більше. За статистикою, до 80% дівчат, у яких батько був залежним від алкоголю, вибирають собі в супутники життя чоловіка-алкоголіка. Окрім батьківської сім'ї, на жінку суттєво впливає і власна сім'я. Сім'я, чоловік, діти значною мірою зумовлюють поведінку жінки, її ставлення до людей, мають великий вплив на її психологічний стан, вибір конкретного варіанта поведінки [6]. Недивно, що жінки, які перестають відчувати свій зв'язок із сім'єю, потрібність близьким, розчаровуються у сімейних цінностях та ведуть маргінальний спосіб життя.

На нашу думку, найяскравішою рисою злочинності жінок є її двосторонній обумовлюючий детермінаційний зв'язок із феноменом сімейної депривації, запровадженим у науковий обіг Ю. М. Антоняном. З одного боку, жінки-злочинниці, які вчинили тяжкі насильницькі злочини, практично в половині випадків самі ставали жертвами домашнього насильства з боку батьків, родичів чи осіб, які їх замінюють. Усі жінки, які вчинили злочини в стані афекту, показали, що в процесі виховання в їх сім'ях застосовувалося насильство в різних формах [4, с. 48]. З другого боку, якщо матір у сім'ї має стійку антисоціальну поведінку, її дитина набагато ймовірніше наслідуватиме такий приклад – по-перше, через спостереження за поведінкою вихователів і копіюванням її; по-друге, через досвід дізнання насильства з боку вихователів і отримання відповідного відбитку на свідомості/підсвідомості у вигляді психологічних проблем [5, с. 173].

Підсумовуючи, слід попередньо погодитися із тезою про неможливість повної ліквідації будь-якої форми злочинності, у тому числі й злочинності жінок. Тим не менш, під час проведення різноманітних слідчих дій в рамках розслідування злочинів, учинених жінками або за їхньою участю, вирішуючи питання про індивідуалізацію призначення покарання, слід враховувати не тільки загальні показники вимірювання цього виду злочинів, але й враховувати психофізіологічні риси злочинниці, вплив мікросередовищних детермінант на формування її особистості та можливі соціопатогенні наслідки ув'язнення особи для членів її сім'ї, зокрема дітей.

Список літератури

1. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання) : монографія / А. Б. Блага. – Х. : ФО-П Макаренко, 2014. – 360 с.
2. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : монографія / Б. М. Головкін. – Х. : Право, 2011. – 440 с.

3. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : навч. посіб. – Х. : Право, 2014. – 513 с.
4. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навч.-метод. посіб. для курсантів вищ. навч. закладів МВС України / уклад.: А. В. Запорожцев, А. В. Лабунь, Д. Г. Заброта та ін. – К., 2012. – 246 с.
5. Соціологія : підручник / М. П. Требін, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. ; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2010. – 224 с.
6. Філоненко Г. М. Вплив сім'ї та найближчого оточення на жінок, які вчиняють злочини у сімейно-побутовій сфері [Електронний ресурс] / Г. М. Філоненко // Європ. перспективи. – 2014. – № 10. – С. 107–112. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_10_20 (дата звернення: 20.10.2016). – Заголовок з екрана.
7. Мустафаєв Г. Ю. До проблеми соціалізації молоді: соціально-психологічна характеристика осіб, які зазнають насильство в сім'ї / Г. Ю. Мустафаєв // Проблеми соціально-психологічного супроводу навчального процесу у вищих закладах освіти : зб. наук. пр. / Нац. ун-т держ. податк. служби України ; за заг. ред. Н. В. Ківенко. – Ірпінь : ВЦ НУДПСУ, 2013. – 131 с.

Науковий керівник – асист. О. О. Шуміло

К. О. Чумак,
студентка 1 групи 5 курсу міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ТА ЇЇ РОЛЬ У МЕХАНІЗМІ ВЧИНЕННЯ ОСОБОЮ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

В умовах сучасного глобалізованого світу забезпечення мирного та безпечного співіснування громадян, їх життя, здоров'я та особистої недоторканності є однією з основних кримінологічних проблем. При цьому безпека розглядається як стан або якість захищеності від реальних або потенційних загроз, страху, невпевненості, депривації та інших поневірянь.

Актуальність даного питання зумовлена тим, що сьогодні Україна переживає глибоку соціальну кризу, в межах якої відбувається все більша криміналізація сфер життєдіяльності, і, як наслідок, поширення насильства, що набуває катастрофічних меж та викликають гострий соціальний резонанс, залишаючись однією з найзлободенніших проблем суспільства. Зважаючи на загальну ескалацію насильства в українському суспільстві ХХІ ст., визначення ролі віктимної поведінки потерпілої особи є нагальною потребою для всебічного вивчення проблеми поширення злочинів даного виду та розробці профілактичних заходів, спрямованих на захист людини чи спільності людей у будь-якій формі їх інтеграції [1].

Як відомо, центральною фігурою у кримінологічній віктимології є жертва злочину, термін «жертва» – не єдиний, поряд також вживаються поняття «рецидивна жертва», «потенційна жертва», «потерпілий», що значно розширює сферу досліджень. Однак необхідно зауважити на існуванні зв'язку між активним суб'єктом формування злочинної мотивації та злочинцем та на можливості інтеракції під час вчинення злочину [2].

Віктимність (від лат. *victima* – жертва, комплекс жертви, роль жертви) тлумачиться як стійка особистісна якість, що характеризує об'єктну характеристику індивіда ставати жертвою зовнішніх обставин і активності соціального оточення або схильність суб'єкта до поведінки у взаємодії з іншими виявлятися жертвою [3].